ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ

Collection Kelekian:

Etoffes et tapis d'Orient de Venise. Notice de M. Jules Guiffrey. 100 planches reproduisant les pièces les plus remarquables de cette Collection, décrites et classées par M. Gaston Migeon. Paris 1908, 1°. Éditeur Émile Lévy.

Քելեկեան ժողովածոյս մեծածախս հակայաւ գործ ձեռնարկութիւն մ'է շատ ցանցառ իւր տեսակին մէջ։ Ցաճկահայ հնահաւաք եւ հնավաճառ Տիգրան խան Քելեկեան յընթացս տարիներու կազմած է բրդեղէն եւ ասուղէն հին գորգերու ընտիր եւ հարուստ ժողովածոյ մը. այդ ժողովածոյի ամենաընտիր գորգերու խնամեալ նմանաւորութիւնն է ներկայ Collectionը, բազմագոյն եւ միագոյն՝ 100 տախտակի մէջ. տպագրութեան կատարելութիւնն թէ պատիւ կը բերէ գործարանին, ուր տպագրուած է, եւ թէ կը զգեցնէ հրատարակութեան շքեղութիւն մը, որ հիացուցիչ է։ Մէն մի տախտակ ունի ստորեւ ներկայացուցած գորգերու նիւն, հնութիւն եւ ծագման վայր — մերաւորապէս։ Մենք կը տեսնենք հոն գորգեր պարսկական, արաբական, խպտական, իտալական... խումբ մ'ալ ընդհանուր նկարագրէն առեալ "Փոքր Ասիական"։ Ամենէն բարձրագոյն հնութիւնն կը կրեն խպտականք (Ե—Զ դար), երկրորդաբար սպանիականք, բայց յաճախաթիւ են պարսկականք։ Այս դասակարգութիւնը կատարած է M. Gaston, ընդհանուր նկարագրէն դատելով. ի մասնականին որոշել մէն մի կտորի հնութիւնն եւ ծագումն, ինչպէս կը նկատէ M. J. Guiffrey Ծանօթութեան մէջ, դժուարին է այս կարգի առարկաներու մէջ, քանի որ տեւիցէ կուսան չեն ընծայեր այս հնութիւնք, եւ քննչին փորձառութեամբ կամ արուեստի նուրբ երանգներու եւ նկարագրին ծանօթութեամբ պէտք կարուի գատաստանը։ Հաւաքմանս մէջ թէ նաեւ հայկական արուեստանոցէն ունինք օրինակներ, թէեւ չէ եղած մասնաւորապէս մատնանիշ, բայց անկասկած է. Հայաստան անծանօթ չէր ոստայնանկութիւնը. թէպէտ մատենագրութենէ քիչ բան յայտնի է այս նկատմամբ, սակայն ակներեւ կը հաստատէ զայս 1202էն (651) հայ արուեստագէտի մը մատանց հիւսուածքը. դրան ոչինչ է այն. հիանալի քանդակագործութեամբ, զոր մասնագէտ գիտուն մը Alois Riegl կը համարի "Մէջն դարու արուեստին ամենաքանչելի եւ պատմական զարգացման գիտութեան համար ամենակարեւոր յիշատակարաններէն մին", որուն գունատիպ նմանահանութիւնն եւ նկարագրութիւնն հրատարակած է նոյն գիտունն ի գիրս Ein orientalischer Teppich vom Jahre 1202 n. Chr. und die ältesten orientalischen Teppiche. Berlin 1895, p. 7—15. Հայկական գորգս իւր նմաններուն վրայ այն առաւելութիւնն ալ ունի, որ կը ներկայացնէ հայատառ յիշատակարան մ'ալ Ոտ Ա թուականով, բանուած ըստ Գեր. Հ. Գ. Գալէմքեարեանի հիւսիսային Հայաստան[1]։ Ըստ այսմ թէ Մեծ. Քելեկեանի հաւաքածոյին մէջ ալ պիտի գտնուին հայկական արուեստանոցէ ելած գորգեր, շատ հաւանական կը համարինք M. Guiffreyի հետ, բայց թէ ներկայ հաւաքմանս որ տախտակերն կը պատկերեն զանոնք, այն մասնագէտ հնախուզիչ քննութեամբ միայն կրնայ պարզուիլ։ — Կը գրուատենք եւ կը շնորհաւորենք հոյակապ Ազգայնոյս շքեղ ձեռնարկութիւնը, որ ամենայն մասամբ խնամեալ լոյս տեսած է — անգնահատելի ծառայութիւն մը գիտութեան համար — թէեւ, ինչպէս կը ծանուցուի (p. 2), սակաւաթիւ օրինակներով, հրատարակուած է միայն 300 օրինակ, որոնցմէ թ. 106 հաճած է նուիրել Միաբանութեանս Մատենադարանին, որուն համար հրապարակաւ եւս կը յայտնենք Միաբանութեանս խորին շնորհակալութիւնը։

---

1 Մատենագրութեան արժանի է Գիր. Գանձակեցւոյ մէկ տեղին (էջ 111), ուր խօսելով Ս. Գրոյն կատուցան (1193) Գեղակոյ եկեղեցւոյ մասին, կը գրէ։ "Եղեւ առատ հաշտկաւոր եւ խնդատեսս եկեղեցւոյն Գեղակոյ, ձեռնասուութեամբ վարիչանկոյ խաչենցւոյ՝ Ցեռան Հաթերդոյ... եւ այլոց իշխանաց բարեպաշտաց, որոց Քրդին՝ Դաւիթի եւ Յոգունին. դա եւ քոյր սոցա՝ որում անուն էր Աղբուխոնամ՝ կին վաղթանկոյ Հաթերդոյ. սա բազում ինչ յօժանդակ եղեւ, որոյ ի վերոգոյր թեկնոյն՝ գոտերովք իւրովք՝ ծածկոյն սուրբ խորանն, զարմանալի տեսողաց։ Ի մարդոյ այնոյն յուղարկոնէն, ներքինաւ պեսոպոս ի ղանդոն գոյր փանդուխիրոյ, ի Նիարեալ պարիզոյ վիլրոպեան հանսանդոսի փորիկանոյ երկրին ի այլոց տրեղոց, որ հիացուցանէր զտեսողսն, ես որք տեսանէին՝ օրհնութիւն ասային Աստուծոյ, որ ետ կանանց խմատութիւն սոպոյանանոնիան եւ հանճար նկարիչրպոսիան, որպէս առ Յորն ասացաւ... Եւ ոչ միայն այս ելեկոյցաւ որոյ ծածկոյն, այլ ի այլոց ելեկոյնոց, Զաղբատոյ եւ Պակարոյ վանիցն, եւ Դարի վանիցդ։ Դժբախտաբար չատ ցանցառ է այսպիսի յիշատակութիւն մեր մատենագրութեան մէջ. Հմմտ. Ինճիճեան Հ. Ղ.՝ Հնախօսութիւնք Գ. 146—7։

Հ. Ղ. Ա.

digitised by A.R.A.R.@